

דן אריאלי
מומחה להחלטות חשובות

איך לשנות חיים משעממים?

פרופסור יקר, בעלי ואני יחד כבר 17 שנה. אין לנו אותם תחביבים, שנינו לא מתים על קניות וקולנוע ורוב הערבים שלנו נגמרים מול הטלוויזיה, ואנחנו לא אוהבים טלוויזיה. אתה יכול להאיר קצת את הנושא? **ש**

28
29

אורניום חועשר

ש' היקרה,

האתגר הבסיסי שניצב בפנייך ובפני בעלך הוא מה שכלכלנים מכנים "בעיית תיאום". את ובעלך צריכים להסכים על כיוון פעולה. זה לא קל כי ההעדפות שלכם לא תואמות, ובסופו אתם בוחרים בכריתת המחדל הלא-אופטימלית של טלוויזיה, ששניכם לא נהנים ממנה במיוחד אבל היא נותנת פתרון קל לבעיית התיאום שלכם.

הייתי מציע לכם לנסות להחליף את הפישרה הקבועה בזה שבכל ערב תסכימו על פעילות שתשמח רק אחד מכם, וכך, בסופו של דבר, שניכם תעשו יותר דברים שאתם אוהבים, ותעשו אותם יחד. לדוגמה, תשלפו מכובע פתקים שעליהם כתובות פעילויות שאת אוהבת ופעילויות שבעלך אוהב. כך ההנאה הכללית שלכם תהיה רבה יותר. אחרי הכל, עדיף ליהנות בחלק מהערבים מאשר לא ליהנות באף ערב. והנה עוד הצעה: תוסיפו כמה פעילויות ששניכם לא בטוחים שתאהבו, או אפילו דברים שאתם בטוחים שלא תאהבו. דברים כמו שירה בציבור, ריקודי עם, או גרוע מכך. אולי שניכם תופתעו לטובה.

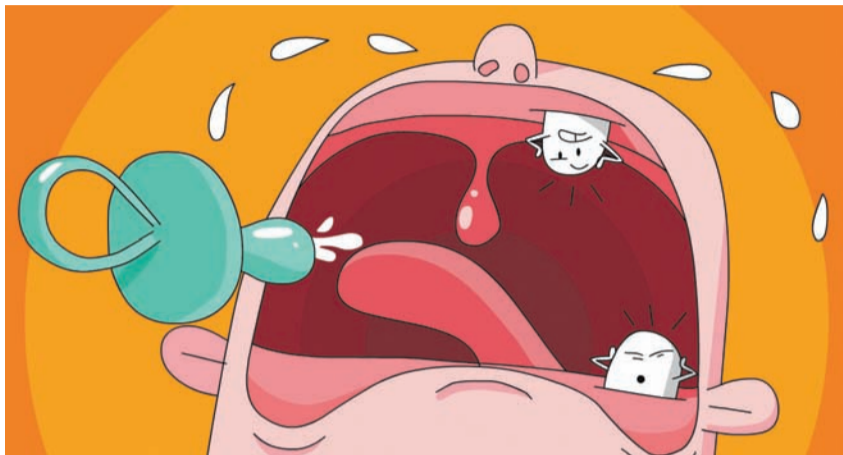
האם ספרך מצדיק רמאויות?

בספר האחרון שלך אתה כותב שרוב האנשים עשויים להיזדרז לחוסר ישר. אתה לא חושש שאנשים ישתמשו בכך כדי להצדיק התנהגות לא הוגנת? **ג'ו**

ג'ו היקרה,

עמיתה שלי סיפרה לי פעם שסטודנט שלה עשה בדיוק את זה. הוא עמד בפני ועדת משמעת, שלף את הספר שלי וטען ש"כולם מרמים קצת" ולכן צריך להקל איתו. בוועדה לא התרשמו מהטיעון הזה, אלא להפך. אמרו לו שהעובדה שכולם מרמים דווקא מצביעה על כך שנחוצה ענישה מחמירה במיוחד, כדי להבהיר שרמאות אינה נורמה, ולפיכך לא מקובלת. ■

פרופ' אריאלי הוא חוקר כלכלה התנהגותית ומחבר רבייהמכר "לא רציונלי ולא במקרה" ו"לא רציונלי אבל לא נורא" שאלות לדן אריאלי: askdan@calcalist.co.il

איור: ערן תמנדל

למה התחלפות השיניים לא כואבת?

בלדד היקר, האם האדם הוא החיה היחידה שנולדת בלי שיניים? ולמה צמיחה של שיני חלב כל כך כואבת, וההתחלפות שלהן בשיני בשר לא כואבת? **רותי מ'**

20 שיניים קטנות וזמניות משמשות את הילד עד שפיו גדל מספיק כדי להכיל סדרת שיניים מלאה ובוגרת. יש מי שחושב שבפעם הראשונה השיניים חותכות את דרכן מבעד לבשר החניכיים, ואילו בפעם השנייה הן עוברות דרך חורים קיימים, אך האמת היא שבשני המקרים החניכיים פשוט מפנות לשיניים מקום. בנוסף, יש הרבה יותר שיני "בשר" מחלב, אז חלקן לא מתחלפות אלא ממש בוקעות לראשונה. וכפי שרובנו זוכרים, זה לא ממש כואב.

והנה ההפתעה הגדולה: גם בפעם הראשונה זה לא כואב. זה רק מציק. לכן תינוקות משננים לרוב עיסם כל מיני דברים, כדי לברוק מה קורה שם. כשיבאמת כואב בפה, הנטייה הטבעית היא דווקא לא ללעוס. נכון, התינוק בדיוק מפסיק להשתמש בנוגדנים שבחלב אמו ועובר להסתמך על המערכת החיסונית הפרטית שלו – וכשהוא מפתח נוגדנים לווירוסים שלנו הוא חולה ורגוז – ונכון שלפעמים נציפית עם הבקיעה עלייה קלה בחום (קלה מאוד, אם החום מטפס מעל 38 מעלות זה כבר משהו אחר), אך בקיעת שיניים בפני עצמה פשוט לא מכאיבה.

להורים יש נטייה להאשים את השיניים בכל מה שעובר על הילד, אך נדיר שיש שם סיבוך אמיתי. ברוב המקרים הסיבה היחידה לה לכך שתינוקות לוקחים את הסיפור הזה כל-כך קשה היא פשוט שהם בכיניים. ■

שאלות לבלדד השוחי: askbildad@calcalist.co.il

רותי היקרה,

השתגעתי? לא רק שהארם אינו החיה היחידה שמתחילה את חייה ללא שיניים, אנחנו אפילו לא במיעוט. רוב החיות מתחילות את חייהן ללא שיניים, ורובן גם מתות בלי להציג מיח אף שן אחת לרפואה. ראית פעם זבוב עם שיניים? מוכן שלא. שיניים הן פטנט של בעלי חוליות, וגם הם לא תמיד משוננים. רוב הציפורים והצבים, למשל, מצאו דרכים להסתדר בלי. ואם אנחנו כבר מדקדקים, אז רוב החיות כלל אינן נולדות. לידה אמיתית היא משהו שקורה רק ליונקים, ואף שכל היונקים הם בעלי חוליות, לא לכולם יש שיניים.

דוב הנמלים, לדוגמה, ויתר על התענוג, וכמוהו הברווזן, הפנגולין וכמה מינים של לווייתן. גם אצל יונקים בעלי שיניים, השיניים נוטות לבקוע מאוחר. לפעמים בשלב מאוחר של ההיריון, ואז הוולד בוקע עם שיניים בפיו (עגלים, לדוגמה) – בניגוד לדעה הרווחת – נולדים בדרך כלל עם שיניים חותכות, ולפעמים אחרי הלידה, כמו אצל כלבלבים שנולדים לרוב בחניכיים ערומות.

הסיבה לעיכוב הזה פשוטה: בפה של תינוק אין הרבה מקום, והשיניים בוקעות כשהן בגודלן הסופי. אז הן ממתנות לרגע האחרון. ומאחר שיונקים, כפי ששמש מעיד, ניזונים מחלב בתחילת חייהם, אין צורך למהר. זו גם הסיבה לשיני החלב:

הרבה אנשים חושבים שבקיעת השיניים הראשונה כואבת כי הן חותכות בבשר החניכיים. זו טעות. הצמיחה לא כואבת אלא רק מציקה, וצריך גם לזכור שתינוקות הם פשוט בכיניים

מהו המס העקיף של הפרטיות?

ומי ירוויח מהחוק שאולי ישנה את הכללים בפייסבוק

עוד בטרם הובא לקבורה חייל שנהרג במבצע "עמוד ענן", ועיתונאים כבר פשפשו בדף הפייסבוק שלו ופרסמו מתוכו תמונות וציטוטים. צובט, ומביך. מה חושבים על כך משפחתו, חבריו? והאם זהו שיא החטטנות, או רק קצה הקרחון? מעסיקים, מוסדות ליימוד ויחידות צבאיות, בני זוג פוטנציאליים ובני משפחותיהם, ואולי גם גורמים אחרים המעוניינים במיון, כגון חברות ביטוח ומל"וים, הולכים ומצטרפים למעגל המעיינים בפרופילים המקוונים שאנשים מעלים לחלל הרשת – מאגרים שבהם מה שהופרח לאוויר נשאר חקוק בו, לפעמים גם אם מתחרטים על מה שנאמר.

האם המצב שבו אנשים מעלים לרשת מידע שעשוי לפגוע בהם בעתיד, צריך להיפתר בעזרת התערבות הרגולציה? מי באמת ירוויח מהתערבות כזו?

באירופה מתנהל מאמץ של מוסדות האיחוד לחוקק את "הזכות להישכח". בחוק הצרפתי כבר יש סעיף שנושא את השם הזה בדיוק: Le Droit à L'oubli, שמטרתו לאפשר לאסירים משוחררים להשתקם, על ידי כך שעדויות להרשעותיהם ותיקיהם הפליליים ייגנזו. יוזמת החקיקה הכללית אירופית החדשה הולכת צעדים רבים מעבר. לפיה אדם, לפי דרישה, יוכל לאלץ

על הנוער צרכנים. כשליש מההורים ניסו להשפיע על ילדיהם לשנות את הגררות הפרטיות ברשתות החברתיות שלהם. כמחצית ההורים מפעילים תוכנות למעקב אחרי התנהגות צאצאיהם ברשת, ונכון להשנה, כשני שלישים מההורים האמריקאים פעילים בעצמם ברשת במשימות מעקב ושמירה על ילדיהם. ומנגד, חוזר מנכ"ל משרד החינוך פה בישראל אוסר על מורים להתחבר עם תלמידים ברשתות חברתיות, או אפילו "לאשר חברות".

אז מהי הדרך הנכונה לגונן? בקרב הצעירים והוריהם יש הרבה דעות והרבה בלבול, ואנשים שונים מתארים לעצמם מצב אידאלי שונה. ואולי השאלה הנכונה היא אם בכלל צריך לתת למחוקק להתערב, ואם הרגולציה היא שתעניק את השיפור הגדול ביותר. כי ייתכן מאוד שכמו במקרים אחרים, התערבות נחרצת מלמעלה, גם בשם ההגנה על כמה ערכים, תפגע פגיעה אנושה מדי בערכים אחרים. אולי השאלה צריכה להיות אם התועלת תהיה רבה מהנזק, וב"עיקר: מי המרוויח פה. כשנבצר את פרטיותו של הילד, האם רק הילד ירוויח, או שמא גם אחרים, שירוויחו מהפגיעה בחופש הדיבור ובזכות הציבור לדעת, מהפגיעה ביכולת הפיקוח ההורית, ומהכוח של אמצעי התקשורת החדש והשונה שצומח באינטרנט, ושמשפיע בין היתר על התפיסה של שוויון וסולידריות. אלה שאלות טובות. חבל יהיה להשיב להן מהר מדי.

אתרי אינטרנט למחוק כל תוכן שאותו אדם העלה לרשת, וכן למחוק כל עותק של אותו תוכן. סעיף שנוי במחלוקת בחוק הוא מתן הזכות לאנשים לדרוש הסרה גם של תכנים שאחרים יצרו, ונוגעים להם ומתארים אותם. יוזמת החקיקה הזאת מבצרת מאוד את הפרטיות, אך שוחקת באופן מדאיג זכויות רבות אחרות. לדוגמה, חופש הביטוי. זכות מתוגברת להישכח ולהשכיח נוטה להתנגש עם החופש לפרסם דברים שעשויים להיות בעלי עניין לציבור. שלא לדבר על השלכות מרחיקות לכת על מה שכבר יש באינטרנט: על מנועי חיפוש, חברות תוכן וציבור המשתמשים. לא כולם ישמחו לוותר על הזיכרון הקולקטיבי שנוצר, גם תמורת יותר פרטיות. חברות האינטרנט מובילות הזית התנגדות לאותה יוזמת הזכות להישכח, והמערכה ניטשת בבתי המחוקקים.

עוד מחקר מעניין על ההיבטים הציבוריים של פרטיות התפרסם באחרונה בארצות הברית: מרכז ברקמן באוניברסיטת הרווארד, בשיתוף מכון המחקר Pew, ברק מה הורים חושבים על החשיפה של ילדיהם ברשתות חברתיות. המחקר נגיש בכתובת: <http://is.gd/P7wRNU>.

לפי הסקר, ההורים מודאגים מאוד. הם חוששים שאם יש השפעה למה שעולה לרשת ונשמר בה לדיראון עולם, ההשפעה הזאת כנראה תזיק לילדיהם, למוניטין שלהם ולעתידם בתחום ההשכלה והתעסוקה. ויש עוד חרדות: חשש מהקשר עם זרים, ודאגה מהפרטים המצטברים אצל מפרסמים

פרופ' רפאלי הוא ראש מרכז שגיאה לחקר האינטרנט באוניברסיטת חיפה
sheizaf.rafaeli.net

תורת המספרים

הסטטיסטיקה של החיים

האם בזקנה עדיף לחזור לארון?

איך נראים חייהם של הומואים, לסביות, ביסקסואלים וטרנסג'נדרים בגיל השלישי? ארגון Stonewall הבריטי לקידום זכויות להט"בים ערך סקר בקרב כ-2,100 מבוגרים בריטים בני 55 ומעלה – מחציתם הטרוסקסואלים ומחציתם גיי. התשובות גילו שכמו שלפעמים קשה להיות הומו בגיל צעיר, כך גם בגיל מבוגר עולים הסיכויים לסבול מברידות, ולעתים אף אפליה.

גל חן

35% מהלהט"בים המבוגרים בבריטניה דיווחו על אפליה במקום העבודה, ו-25% התלוננו על יחס גרוע מצד רשויות החוק

Stonewall Research center. תמונים: אינבאור פיקוק. מיכל פדון

